№ 50 Մարտի 19 (31) 1881 Մարտի 19 (31) № 50

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Օտարաքաղաքացիք գիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կովկասեան մամուլ։ Նամակ Հին-Նախիջևանից։ Նամակ Բագուից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ֆրանսիա։ Արտաքին լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դաւիթ բէկ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

„Кавказъ" լրագրում կարդում ենք հետեւեալ յօդուածը։

Նախկին ժամանակում մեր տեղական լրագիրներում առհասարակ տպվում էին իւրաքանչիւր ամիս տեղեկութիւններ երկրիս տպագրական գործի ընթացքի մասին, բայց այդ տեղեկութիւնների կցկտուր լինելու պատճառով, ընթերցողի առաջ չէր ներկայանում մեր հասարակութեան մտաւոր կեանքի այդպիսի նշանաւոր կողմի ոչ ընդհանուր պատկերը, ոչ էլ մամուլի զարգացման յարաբերական աստիճանը կովկասում առհասարակ, իսկ մասնաւորապէս Թիֆլիսում։

Ներկայումս մեզ հաղորդել են շատ հետաքրքիր փաստեր կովկասեան մամուլի ժամանակակից զարգացման մասին, որպէս արտայայտողներ տեղական ազգաբնակութեան մտաւոր պահանջների, գոնէ արտաքին, քանակական կողմից, որոշված ճիշդ թւանշաններով։ Չենք կարող մասնակից չանել մեր ընթերցողներին այս տեղեկութիւններին։ 1880 թւին փոխարքայութեան սահմաններում բոլոր պարբերական հրատարակութիւնների թիւը 30 էր. դրանցից ռուսաց լեզուով 21, հայոց լեզուով 5, վրաց լեզուով 3 և թուրքաց լեզուով 1։ Թէպէտ վերոյիշեալ հրատարակութիւններից մի քանիսը տարվայ ընթացքում դադարում էին, բայց նրանց փոխարէն իսկոյն նորերն էին հիմնվում, այնպէս որ նրանց ընդհանուր թիւը—30 արդէն տեղական մամուլի նշանաւոր արդիւնաբերութիւնն է ցոյց տալիս, մանաւանդ որ մեր երկրում սեփական պարբերական հրատարակութիւններից շատ և շատ աւելի կարդացվում են ռուս մայրաքաղաքների և օտար լրագիրները։ Վերոյիշեալ 30 հրատարակութիւններից կառավարչականն էր 6, իսկ մասնաւոր և հասարակական—24. դրանցից տեսակների բաժանելով՝ էին ընդհանուր-գրականական—21, մասնագիտական 9. ամէնօրեայ—7, շաբաթական 9 և միամսեայ կամ անորոշ ժամանակներում հրատարակվող 14։ Բոլոր այս հրատարակութիւնների կենտրոնը բնականաբար Թիֆլիսն է, որպէս մեր երկրի մտաւոր և կառավարչական կեանքի միջնակէտ. բոլոր ամէնօրեայ և այլ հրատարակութիւնների մեծ մասը Թիֆլիսին է վերաբերում, բացի 7-ից, որոնք հրատարակվում են գաւառներում, որով մեր քաղաքը, Պետերբուրգից, Մոսկվայից և Վարշավայից յետոյ կայսրութեան մէջ պէտք է չորրորդ տեղը բռնի, բարձր կանգնելով Օդեսայից, Ռիգայից և բոլոր համալսարանական քաղաքներից, որոնցից ոչ մէկը չէ կարող հաշւել իր մէջ 23 պարբերական հրատարակութիւններ։ Այս թւից ընդհանուր ցենզուրայի տակ դուրս են գալիս 14 հրատարակութիւններ, իսկ մնացած 9 հրատարակութիւնները ազատ են ցենզուրայից, որովհետև պատկանում են կառավարութիւնից թոյլ տուած գանազան ընկերութիւններին, կամ կառավարչական հիմնարկութիւններին։ Նահանգական քաղաքներից սեփական հրատարակութիւններ ունէին միայն 6 քաղաքներ՝ Թիֆլիս, Վլադիկավկաս, Ստավրոպօլ, Եկատերինօդար, Բագու և Երևան. վերջինը հրատարակվում է հայոց լեզուով (Պսակ). հետևաբար նահանգական և գաւառական կենտրոնների կէսը զրկված էր որ և է տպագրական օրգանից, որոնք են՝ Թէմիր-Խան-Շուրա, Ելիսավետօպօլ, Քութայիս, Կարս և Բաթում։ Բայց պէտք է յիշել, որ ներկայ տարուց Բագուի մէջ սկսեց դուրս գալ „Կասպի" լրագիրը և դարձեալ մտադրութիւն կայ հրատարակել՝ Երևանում—„Առողջապահական թերթ" Շուշում—„Գործ", Վլադիկավկասում—„Владикавказскій Листокъ", Քութայիսում—„Շրոմա" (Աշխատանք) և այլն։ Այդպիսով, մեր պարբերական մամուլը մօտիկ ապագայում մեծ առաջադիմութիւն է խոստանում։ Չէ կարող չապշեցնել մեզ միայն մահմետականների յամառ անշարժութիւնը, որոնք բաւականանում են շաբաթական մէկ թերթով, որը հրատարակվում է «Զիա» (Արշալոյս) անունով։

Նոյնպէս հետաքրքիր են կովկասեան աւելի ծանր մամուլի ընթացքի մասին տեղեկութիւնները, որը արտայայտվում է գրքերով և բրօշիւրներով։ Տպագրական գործի այս ճիւղի մէջն ևս կովկասում չէ կարելի նշանաւոր առաջադիմութիւն չը նկատել։ Այսպէս, 1880 թւին գրքեր և բրօշիւրներ բոլոր լեզուներով 300 հատ ունէինք, այն ինչ 1874 թւին նրանց թիւը 65-ից չէր անցնում, ուրեմն ցենզուրայով անցած հեղինակութիւնների քանակութիւնը համարեա 5 անգամ մեծացաւ, այսինքն՝

Ռուսաց լեզուով առանձին հեղինակութիւններ 1,876 երեսներով, 65 հատ։

Վրաց լեզուով առաւելապէս բրօշիւրներ 6,529" երես. 134 հատ։

Հայերէն լեզուով առաւելապէս բրօշիւրներ 7,325" երես. 96 հատ։

Թուրքաց լեզուով առաւելապէս բրօշիւրներ 83 երես. 5 հատ։

Կառավարչական և գանազան գիտնական ընկերութիւնների հրատարակութիւնները չեն մտնում այս հաշւի մէջ։ Այնուամենայնիւ, արդէն վերոյիշեալ փաստերի հիման վրա կարելի է այն եզրակացութիւնը դուրս բերել, որ տեղական գրականական գործունէութիւնը արտայայտվում է գլխաւորապէս պարբերական մամուլի մէջ, և

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

(1722—1728)

—

ԺԲ.

Ես համառօտ կերպով անցայ իմ պատմութեան այն մասը, թէ Վրաստան գալուց յետոյ որպիսի հանգամանքներ նպաստեցին Դաւիթ բէկին մտնել իր ասպարէզի այն շաւղի մէջ, որ բնական ճանապարհով տարաւ նրան դէպի առաջադիմութիւն և մինչև վրաց մեծ պարոնի երկրորդականը լինելու բարձր աստիճանին հասցրեց նրան։ Այժմ կրկին վերադառնալով մեր վէպի ընդհատված տեղը, տեսնենք, թէ ինչ կարգադրութիւններ արեց Դաւիթ բէկը իր բարեկամ Ստեփաննոսի նամակը ստանալուց յետոյ։

Նամակաբերի եկած գիշերվայ առաւօտեան պահուն Մխիթար սպարապետը, փաթաթված իր երկայն եափնջու մէջ, միայնակ դիմում էր դէպի բէկի տունը։ Խուլ փողոցների մէջ ոչ ոք չէր երեւում. բոլորը անձրևի տարափից քաշվել, մտել էին իրանց խրճիթները։ Նա գնում էր մեծ անհամբերութեամբ։ Բէկի արած խոստումը, թէ առաւօտեան կը պատմէ նրան Աղասու գալստեան «գաղտնիքը», սաստիկ հետաքրքրում էր նրան։ Ի՞նչը կարող էր բերել այդ սևնեցուն վրաց երկիրը, մտածում էր նա, ի՞նչ գործ կարող էր ունենալ այդ ծաղկամիտ երիտասարդը բէկի հետ։ Եւ ինչու գիշերը, մինչ բէկի բոլոր հիւրերը ուտում էին, խմում էին, ուրախանում էին, ինքը բէկը այնպէս տխուր էր և գաղտնվում էր, կարծես, մի տեսակ անհանգիստ մտատանջութեան մէջ։ Անպատճառ պէտք է մի բան լինի և գուցէ խիստ կարեւոր բան, մտածում էր նա, փութացնելով իր քայլերը դէպի բէկի տունը, և անցնելով ցեխով պատած փողոցների միջով։

Մխիթար սպարապետը բնիկ սևնեցի էր, տեղային մի հին, իշխանական տոհմից շառաւիղած։ Նա Վրաստանում ոչ մի պաշտօն չունէր և ոչ կամենում էր ընդունել։ Թէ ինչու համար այդ երևելի վարատականը թողել էր իր հայրենիքը,—ոչ ոք չը գիտէր։ Նրա կեանքի պատմութիւնը ծածկված էր խորին մթութեան մէջ։ Մցխեթում ապրում էր նա որպէս մի օտարական հիւր և խիստ մօտ յարաբերութիւններ ունէր վրաց մեծ պարոնի հետ։ Նրա տարիքը քառասուն և հնգից հազիւ անցած կը լինէին։ Միջակ հասակով, թիկնաւէտ, բարեկազմ մարդ էր սպարապետը, առիւծի խրոխտալի դէմքով, որ ազդում էր նայողի մէջ երկիւղ և պատկառանք։ Նրա անունը այլապէս չեն արտասանում մեր պատմագրները, առանց աւելացնելու «քաջ» կամ «այր անպարտելի» խօսքերը։

Նա բէկի տան բակում գտաւ պառաւ Քեթեւանին, որ իր առաջակալի մէջ սիմինդրի հատիկներ լցրած, գնում էր դէպի ախոռատունը հաւերին կուտ տալու։

—Բարի լոյս, Քեթևան, ասաց նա, մօտիկանալով պառաւին,— բէկը քնած է, թէ վեր է կացել։

—Աստուծու բարին ձեզ, պատասխանեց պառաւը, շուառած կերպով կանգնելով։ Ի՞նչ ասեմ, իմ տէր, Աստուած գիտէ, քնած է, թէ արթուն է։ Գիշերը ձեր գնալուց յետոյ նա երկար անքուն մնաց. մինչև առաւօտ ճրագը վառվում էր։ Ցետոյ կանչեց ինձ, ասաց. «Քեթևան, ես ուզում եմ մի փոքր հանգստանալ, ով որ գալու լինի, ինձ չը զարթեցնէք, իսկ եթէ սպարապետը գալու լինի, զարթեցրէք։ Հիմայ դուք եկաք։

—Այո, ես եկայ, դու խօ տեսնում ես, որ եկայ, դէ, գնա զարթեցրու, իմ սիրելի Քեթևան, ասաց սպարապետը, երբ տեսաւ, որ պառաւը տեղից չէ շարժվում։

—Կը գնամ, ցաւդ առնեմ, կը գնամ, ասաց պառաւը, իր քայլերը ուղղելով դէպի ախոռատունը,— թող այդ կուտը տանեմ հաւերին տամ, յետոյ կը գնամ, ցաւդ առնեմ։

—Իսկ ես այս անձրևի տակ կանգնած, պիտի սպասեմ, սիրելի Քեթևան, հարցրեց սպարապետը, փոքր ինչ վրդովվելով։

—Ի՞նչու էք սպասում, ցաւդ առնեմ, եկէք ինձ հետ, տանենք կուտը տանք, այնտեղ հաւերի մօտ ծածկված է, չէք թրջվի, ցաւդ առնեմ։

Սպարապետը նկատելով, որ պառաւը կամենում էր դեռ առաջ հաւերին մի ծառայութիւն անել տալ և յետոյ զարթեցնել բէկին, այլ ևս չը սպասեց, մտաւ նրա ընդունարանը։ Ընդունարանից, որի հետ ծանօթ է մեր ընթերցողը, մի նեղ դուռ տանում էր դէպի բէկի ննջարանը, որը մի և նոյն ժամանակ վրաց առաջին պետական մարդու կաբինետն էր։ Սպարապետը մի քանի անգամ բաղխեց դուռը։ Շուտով յայտնվեցաւ շէմքի վրա բէկը։ Նրա յոգնած, գունաթափ դէմքից երեւում էր, որ նա ամբողջ գիշերը կամ ամենեւին քնած չէր, կամ փոքր ինչ նիրհել էր միայն առանց հանգստանալու։

—Դու հիւանդ ես, ի՞նչ է պատահել քեզ, հարցրեց սպարապետը յետ-յետ քաշվելով.— դու ամենեւին քեզ նման չես։

—Ներս եկ, այստեղ աւելի լաւ է, խօսեց բէկը, կարծես չը լսելով, թէ ինչ հարցրին իրանից։ —Նստիր, այստեղ ոչ ոք չի խանգարի մեզ։ Նա ցոյց տուեց փոքրիկ տախտը, որի վրա պառկում էր ինքը։

Սպարապետը չը հանգստանալով, դարձեալ հարցրեց.— Քեզ հետ, երևի, մի վատ բան է պատահել։

—Ոչինչ բան չի պատահել, միայն գիշերը անքուն եմ անցկացրել.— Նստիր, ասաց նա, կրկին ցոյց տալով տախտը։

Ննջարանը տախտակից շինված փոքրիկ սենեակ էր, որի մի հատիկ լուսամուտը բացվում էր դէպի պարտէզը։ Դրսում օրը բոլորովին ամպամած լինելով, նեղ լուսամուտից ծագած աղօտ լոյսը բոլորովին անզօր էր վանելու սենեակի մթութիւնը։

—Դու, կարծեմ, ինչ որ ասելու ունէիր ինձ, հարցրեց սպարապետը, նստելով տախտի վրա։

—Այդ մարդը ինչու համար է եկել։ Նրա վերջին հարցը Աղասու մասին էր։

—Կարդա այդ նամակները, յետոյ կը խօսենք, ասաց բէկը, տալով նրան Աղասու բերած նամակները, իսկ ինքը դուրս գալով ննջարանից։ Նա իր ծառաներից մէկին կանչեց, կանգնացրեց ընդունարանի դրանը, պատուիրելով, որ ոչ ոքին ներս չը թողնէ։

Սպարապետը մօտեցաւ լուսամուտին, սկսեց կարդալ։ Նրա դէմքը, նամակների բովանդակութեան համեմատ, ընդունում էր երբեմն տրխուր, երբեմն ուրախ, երբեմն բարկացոտ արտայայտութիւն։ Եթէ նա լինէր տաքարիւն, շուտ յափշտակվող մարդերից, երբ բէկը կրկին վերադարձաւ իր ննջարանը, կը գրկէր նրան, և համբուրելով կասէր. «այլ ևս ո՞ր օրվանն ենք սպասում, գնանք»... Բայց նա խիստ սառնասրտութեամբ նամակները մի կողմ դնելով, ասաց.

—Այժմ հասկանում եմ, թէ ինչու գիշերը անքուն ես անց կացրել... և մի և նոյն ժամանակ նրա խորախորհուրդ աչքերի մէջ շողաց ուրախութեան նման մի բան։

Որքան սպարապետը խոհեմ, բազմափորձ, ըլգոյշ և խոր մտածող մարդ էր, այնքան բէկը սկզբից երկար մտածել չէր սիրում։ Նա մտածում էր գործը սկսելուց յետոյ, բաւականանալով մի քանի անհրաժեշտ նախապատրաստութիւններով միայն։ «Գործը գործ ցոյց կը տայ»— դրա մէջն էր նրա գործելու եղանակի բուն

մասամբ միայն գրքերի մէջ, որոնց մեծ մասը վերաբերում է հայոց դպրոցական գրականութեանը. նոյնպէս և դրամատիքական, որը վերջին տարում հարստացաւ 20 նոր պիէսաներով, այն ինչ վրաց լեզուով մի և նոյն պերիօդում միայն 6 պիէսաներ աւելացան, իսկ ռուսաց լեզուով—4:

Գրականութեան զարգացման համեմատ, որի կենտրոնը Թիֆլիսն է, բազմապատկուեցաւ և նրա տպարանների, լիտօգրաֆիաների, գրատուների և առհասարակ այնպիսի հիմնարկութիւնների թիւը, որոնք վերաբերում են գրքի և տպագրական գործին: Այդպիսով, անցեալ տարի Թիֆլիսում արդէն գործում էին 14 տպարաններ, 27 լիտօգրաֆիաներ և 2 տիպօ-լիտօգրաֆիաներ, բոլորը 43 հիմնարկութիւններ, հաշուելով այդ թւում կառավարչականներն ևս: Գրատուններ ունէինք մեր քաղաքում 11, գրքի պահեստներ 2, ընթերցարաններ 9, երաժշտական մագազիններ 4 և պատկերներ ծախող հիմնարկութիւններ 9, իսկ բոլորը 35 հիմնարկութիւններ կային, որոնք մամուլի տակից դուրս եկած հեղինակութիւններն էին ծախում, այն ինչ շատ նահանգական քաղաքներում գոյութիւն չունի մինչև անգամ ոչ մի գրատուն:

Այս հիմնարկութիւնների մեծ մասը առուտուր ունի արտասահմանից բերած գրքերի և միայն մասամբ ռուսաց (գլխաւորապէս դասագրքերի) և տեղական գրքերի: Թէ որքան մեծացաւ արտասահմանից ստացվող հեղինակութիւնների թիւը, կարելի է տեսնել ստատիստիկական հետևեալ թւերից: 1874 թւին Կովկաս բերված էր արտասահմանից եւրօպական լեզուներով 58 զանազան անուններ կրող պարբերական հրատարակութիւններ, իսկ զանազան գրքեր և բրօշիւրներ 1600 անուններով և 1983 հատորներ, իսկ անցեալ տարի առաջիններից բերված էր 129 անուններով,—իսկ երկրորդներից,—2,182 անուններով 6975 հատորներ և տասը հազարաւոր օրինակներ: Բացի դրանից արուեստի զանազան արդիւնքներ (նօտաներ, պատկերներ և այլն) 3,642 անուններով և ահագին քանակութեան օրինակներ: Արևելեան լեզուներով, գլխաւորապէս Կ. Պօլսի միջով, 1874 թւին ստացված էր Կովկասում 10 անուններով պարբերական հրատարակութիւններ, իսկ գրքեր և բրօշիւրներ 205 անուններով 264 հատորներ. անցեալ տարի առաջինների թիւը հասաւ 14 անունների, իսկ երկրորդների թիւը—793 անունների 1086 հատորներով և 28,967 օրինակներով, դրանց թւում միայն հայերէն գրքեր և բրօշիւրներ կան 619 անուններով, և վրաց—միայն 11 անուններով: Սրանից երևում է, որ հայոց արտասահմանեան մամուլը շատ զարգացած է, մանաւանդ Կ. Պօլսում, Վենետիայում, Վիեննայում և այլ կենտրոններում, այն ինչ վրաց մամուլը, որ շատ բնական է, սահմանափակվում է միայն Անդրկովկասով, կամ աւելի ճիշտը, Թիֆլիսով:

Կասկած չը կայ, որ Արևմուտքի գրականական հեղինակութիւնների այդպիսի նշանաւոր հոսանքը նոյնպէս զօրեղ կերպով ազդում է Կովկասեան ազգաբնակութիւնների մտաւոր արդիւնաբերութեան աճելու վրա, որ անկասկած փայլուն ապագայ է սպասում: Ցաւում ենք, որ մի և նոյնը չէ կարելի ասել արտասահմանից բերվող մահմետական գրականութեան մասին, որը սաստիկ աղքատ է բազմատեսակութեամբ, որովհետև մահմետականների համար երկիրս բերվող բոլոր գրքերը հազիւ հարիւր անուններ կունենան, թէպէտ, օրինակների թիւը, մանաւանդ ղօրանի, համեմատաբար ահագին է:

ՆԱՄԱԿ ՀԻՆ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

Մարտի 10-ին

Մարտի 2-ին գիշերվայ ժամի 11-ին հեռագիրը տխրալի լուր բերաւ Նախիջևան, մեր ամենիս սիրելի Թագաւոր Կայսրի մահվան մասին: Արդէն ժամը 12-ին գիշերվայ կատարվեցան հայոց և ռուսաց եկեղեցիներում և մահմետականների աղօթատներում մաղթանքներ Նորին Մեծութեան Ալէքսանդր Ալէքսանդրովիչի երկարակեցութեան համար և հոգեհանգիստ ի Տէր հանգուցեալ Թագաւորի յիշատակին: Միւս օրը երդում տուեցին նոր Կայսրին տեղիս զօրքերը, իսկ մարտի 4-ին երդվեցին միւս ծառայողները և քաղաքացիները:

Ինչպէս առաջ գրում էի ձեզ, տեղիս հոգևոր ուսումնարանի ուսուցիչները տանջվում են դպրոցի շինութեան խոնաւութիւնից: Ուսուցիչներից մինը չը դիմանալով այդ խոնաւութեանը, տըկարացաւ և զզվելով Նախիջևանից թողեց մեր քաղաքը և գնաց իր հայրենիքը: Միւս ուսուցիչն էլ տկար է, բայց դարձեալ համբերում է:

Ուսումնարանի հոգաբարձութիւնը մոլորված է նրա ֆինանսական վատ դրութիւնից: Քաղաքիս մի քանի ազաները խոստացել են նիւթապէս օգնել դպրոցին, բայց նրանց խոստումը լոկ խոստում մնաց: Զարմանալի է որ այստեղի հայ հասարակութիւնը քէֆ անելու համար չէ խնայում իր ունեցածը, իսկ իր որդիների առողջութեան մասին հոգ տանելու և ուսումնարանները բարեկարգելու մասին չէ էլ մտածում:

Փետրվար ամսի 19-ին տեղիս օրիորդական դպրոցում վիճակախաղ էր, որից գոյացաւ մօտ 140 րուբլ արդիւնք: Զարմանալի է որ փող տուողների մեծ մասը տեղական թուրքերն էին:

Հոգաբարձու Սարուխանբէգեանը վերադարձաւ իր արձակուրդից: Յոյս ունենք որ նա կը մըտաբերի մեր կիսաքանդ դպրոցների մասին և նրանց կարիքը կը լրացնի: Պարոնը մինչև այժմ յայտնի էր մեզ իր գործունէութեամբ և եռանդով: Այժմ ունենք ռուսաց լեզուի ուսուցիչ և մի վարժուհի, իսկ հայոց լեզուի, կրօնի և թւաբանութեան դասատուութիւնը դադարել են ուսուցչի հեռանալու պատճառով:

Երևանի թեմական տեսչի օգնական պ. Պռօշեանց կարդալով «Մշակի» № 31 մէջ Ալիաբաթ գիւղի ուսումնարանի վերաբերեալ լուրը, գրել է իր այստեղի օգնականին քննելու գործը և ստիպելու ալիաբաթցիներին դատարկել ուսումնարանի շինութիւնը գարիից, նորից հաւաքել աշակերտներին, կամ բոլորովին փակել դպրոցը: Բայց թէ օգնականի օգնականը ինչ է անում, յայտնի չէ: Մի քանի չար լեզուներ պատմում են, թէ այդ անձը սեխի և ձմերուկի կորիզ չըրթելով է պարապում...

Եղանակը ահա մի քանի օր է որ գարնանային է: Ցերեկը մինչև անգամ շոգ է անում: Մի շաբաթ առաջ որոտ լսվեցաւ և անձրևներ եկան:

Օտարական

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Փետրվարի 28

Ամսոյս 22-ին բուն բարեկենդանի գիշերը, տեղւոյս մի քանի օտարականներ ժողովեցան պ. Աղաւէլ Յովսէփեանցի տանը պաս բռնելու: Մենք երկու երիտասարդներս՝ Ղազար Դ. Յովսէփեանց և Մխիթար Բ. Գաւիթեանց ստորագրութիւն բաց արինք Վանայ մեր սովեալ եղբարց համար: Ամենքը մեծ ուրախութեամբ ընդունեցին մեր ազգօգուտ առաջարկութիւնը և իւրաքանչիւրը նուիրեց իրեն կարեաց չափ:

Որ և ուղարկում եմ խմբագրութեանդ 74 ր. 50 կոպ., հասուցանել ուր հարկն է: Եւ ի միամտութիւն նուիրատուաց բարեհաճէք տպագրել նրանց անունները: Անուանք նուիրատուաց. Մընացական և տիկին Ազիզ Տէր-Յակոբեանց 25 ր., Աղաւէլ և տիկին Մարիամ Յովսէփեանց 25 ր., Մագարայ Շահնազարեանց 6 ր., Մանուչակ Ամարեանց 1 ր., օրիորդ Սոֆիա Յովհաննէսեանց 50 կ., Սողոմոն Տէր-Ստեփանեանց 5 ր., Մինաս Գիւլզատեանց 3 ր., Պօղոս Ներսէսեանց 3 ր., Նիկօլայ Յովհաննէսեանց 1 ր., Սարգիս Յովսէփբէկեանց 1 ր., Գէորգ Իւզբաշեանց 1 ր., Ղազար Դ. Յովսէփեանց և Մխիթար Բ. Դաւիթեանց 3 ր.: Ընդամենը գումարն է 74 ր. 50 կ.:

Ղազար Դ. Յովսէփեանց և Մխիթար Բ. Գաւիթեանց:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գնդապետ Դվօրժիցկի որ ծանր կերպով վիրաւորվեցաւ մարտի 1-ին եղեռնագործութեան ժամանակ, դեռ ևս հիւանդ է և նրան բժշկում է բժշկապետ Բօտկին: Կառավարութիւնը նշանակել է Դվօրժիցկուն տարեկան 6000 րուբլ թոշակ: Կապիտան Կօխ, որ նոյնպէս վիրաւորված է եղել մարտի 1-ին, վտանգաւոր կերպով հիւանդ է:

գաղտնիքը: Եւ հետևելով իր սովորութեանը, նա մի առանձին վեհութեամբ կանգնեց սպարապետի առջև, և անձնավստահ ժպիտը երեսին, ասաց.

—Գնանք, բարեկամ, հայրենիքը կոչում է մեզ...

Սպարապետը իսկոյն չը պատասխանեց, որովհետև այդ միջոցում աղմուկի ձայն լսվեցաւ:

—Դա անպատճառ Բայինդուրը կը լինի, ասաց բէկը, շտապելով դուրս գալ ննջարանից նրան ընդունելու համար:

—Նրա մօտ կարո՞ղ ենք խօսել, հարցրեց սպարապետը:

—Ի՞նչու չէ: Նա գէվզէքութիւններ անել սիրում է, միայն դատարկ բաների վերաբերութեամբ, բայց ծանրակշիռ հարցերում նա սաստիկ ծածկամիտ է:

Հանգստացնելով սպարապետին, բէկը դուրս եկաւ Բայինդուր իշխանին ընդունելու համար: Նա տեսաւ՝ պարսից Թագաւորի «բաթման ղըլիճը» բռնել էր իր ծառայի ականջից, և ձիգ տալով, նրա գլուխը կպցրել էր գետնին, երեսը շփում էր ցեխի մէջ, ասելով.

—Էլ միւսանգամ չը համարձակվես ասել Բայինդուրին, թէ բէկը ոչոքի չէ ընդունում:

Տեսնելով բէկին, ասաց նրան.

—Գիշերը այստեղ չունը առաջս կտրեց, հիմայ էլ այդ անպիտանը. մէկը միւսից ոչինչով պակաս չեն. բայց երկուսն էլ լաւ խրատվեցան. թող դրանից յետոյ գնան իրանց հանգուցեալ հօրը խաբար տանեն, թէ պարսից Թագաւորի «բաթման ղլիճը» ինչպէս վարվել գիտէ մարդերի հետ:

Այդ խօսքերը մրմրթալու միջոցին, նրա աչքը ընկաւ բէկի երեսին:

—Ի՞նչու ես ռեխդ այդպէս թթուացրել, հարցրեց նրանից.—չը լինի թէ վատ երազ ես տեսել: Այնտեղ ո՞վ կայ, նա ձեռքը մեկնեց դէպի ննջարանը:

—Ոչ ոք, սպարապետն է միայն: Գնանք, ասաց բէկը, նրա ձեռքից բռնելով:

—Ճշմարիտ, չը գիտեմ, թէ ինչու այդ մարդու երեսը տեսնելիս, ինձ միշտ թւում է, թէ տէրտէրի առջևը չոքած, ես խոստովանվում եմ իմ հին ու նոր մեղքերը, պատմում եմ իմ երևելի ու աներևոյթ յանցանքները:

—Լաւ, գնանք, շատ դուրս մի տուր, ասաց բէկը ծիծաղելով, եթէ երկար կը մնաս այստեղ, անձրևը բոլորովին կը թրջէ քեզ:

Անձրևը դեռ մաղվում էր: Բայինդուր իշխանը դեռ կանգնած էր բակում և ջուրը նրա դանդըրահէր եափունջու մազերից առատութեամբ կաթկըթում էր: Նա ներս մտաւ ընդունարանը, եափունջին կախեց մի ցցից, որ ցամաքի, յետոյ մտաւ բէկի ննջարանը: Տեսնելով այնտեղ սպարապետին լուռ մտախոհութեան մէջ, ասաց նրան.

—Շատ մի մտածիր, շուտ կը պառվես. աշխարհը հիմայ գժերին է պատկանում. «ով չուստ, նա կուչտ»:

Սպարապետը ոչինչ չը պատասխանեց, միայն նայեց նրա երեսին և ծիծաղեց: Իսկ «բաթման ղլիճը», մի քննական հայացք ձգելով փոքրիկ սենեակի շուրջը, ասաց նրանց.

—Էլի ինչու էք մտել այդ ծակը, էլ ինչ սատանաներ ունիք նալելու:

—Նստիր, շատախօս, համբերութիւն ունեցիր, ասաց նրան սպարապետը, ձեռքիցը բռնելով և քարշ տալով դէպի տախտը, որի վրա ինքը նստած էր:—Ես զարմանում եմ, թէ դու ինչպէս ես համբերել քո մօր արգանդում:

—Յովնան մարգարէն ինչպէս երեք օր մնաց ձուկի փորում, իսկ ես, կարծեմ, նրանից աւել չեմ մնացել, պատասխանեց նա, նոյնպէս ծիծաղելով և նստելով սպարապետի մօտ:

Բէկը դեռ ոտքի վրա էր. նա դարձաւ իր հիւրերին, հարցնելով, թէ չէի՞ն ցանկանայ մի փոքրիկ նախաճաշիկ անել:

—Ես բոլորովին խումար եմ, ասաց նրան իշխանը,—գլուխս տրաքում է այս գիշերվայ շատ խմելուց. ինձ առաջ խումարութիւնից դուրս բերէք, յետոյ ինչ որ տալու լինէք, կուտեմ:

Բէկը ձեռքերը թափահարեց և նրա ծափ տալու ձայնից ծառան ներս մտաւ:

—Մի շիշ արաղ տուէք մեզ, հրամայեց ծառային:

—Ոչ ոչ, նրա խօսքը կտրեց իշխանը,—դրանց ձեռքով բերված արաղը ինձ խումարութիւնից չի հանի. թող այն քածերից մէկը բերէ:

—Դու յաւիտեան այսպէս ջահել կը մնաս... նկատեց նրան սպարապետը փոքր ինչ կծու հանաքով:

—Ի՞նչու, պառաւ ձին գարի չի՞ ուտի, պատասխանեց իշխանը առանց վիրաւորվելու:—Ես սրտով միշտ ջահել կը մնամ և այդ ապրելու ամենախելացի եղանակն է կեանքի մէջ:

Այդ միջոցին Քեթեւանի հարսներից մէկը, Դարօն, արաղի շիշը ձեռին մի փոքրիկ ֆինջանի հետ ներս բերեց: Պարսից Թագաւորի «բաթման ղլիճը» ստիպեց նրան, որ իր ձեռքով լցնէ ֆինջանը, և իրան տայ: Դարօն կատարեց հրամանը, և իշխանը մեծ ախորժակով խմելով, ասաց.

—Հիմայ գլուխս կարգի կընկնի. խումարութիւնս անցաւ:

Բէկը իր կողմից հրամայեց Դարօյին, որ նախաճաշիկի համար ձուաձեղ պատրաստեն: Երբ մանկահասակ կինը հեռացաւ, Բայինդուր իշխանը բաւական լրջամիտ դէմք ընդունելով, որ ամենևին սազ չէր գալիս նրան, դարձաւ դէպի բէկը, հարցնելով.

—Ես ինչ որ բանի հոտը առնում եմ. դրուստն ասեցէք, ինչ կայ: Այստեղ, վաղ առաւօտեան, սպարապետը, քնահառամ եղած, եկել, նստել է,—այնտեղ, ախոռատնում, մի սիւնեցի անծանօթ երիտասարդ է պահված. խօսեցնում ես, խօսեցնում ես, մի բառ անգամ չես կարող դուրս քաշել սատանայի լակոտի բերնից, կարծես, սիրտը անտակ ծով լինի. ամեն բան խորասուզվում է, ամեն գաղտնիք թաղնված է այնտեղ...

Թէ բէկը և թէ սպարապետը հասկացան, որ իշխանը նախ քան իրանց մօտ գալը, ախոռատնում տեսնվել է Աղասու հետ: Եւ որովհետև իրանց մէջ արդէն վճռել էին, որ նրան ևս մասնակից անեն իրանց խորհրդին, այդ պատճառով տուեցին նրան Աղասու բերած նամակները կարդալու:

Նա մօտեցաւ լուսամուտին և սկսեց լռութեամբ կարդալ: Զարմանալի փոփոխութիւն այդ միշտ ուրախ, միշտ անհոգ և կատակներ սիրող մարդու մէջ: Ընթերցանութեան ժամանակ նա մի քանի անգամ խորին կերպով հոգոց հանեց, մի քանի անգամ արձակեց խուլ հառաչանքներ, յետոյ նրա աչքերը լցվեցան արտասուքով: Վիթխարի հսկան, երկաթի մարդը սկսեց երեխայի նման լաց լինել: Նրա սիրտը այնքան փափուկ էր, նրա զգացմունքները այն աստիճան ազնիւ էին, որ չէր կարող դիմանալ, կործանվող հայրենիքի մահուան բօթը այդ նամակների մէջ նկարագրված տեսնելով: Նա յանկարծ վեր թռաւ նստած տեղից, և իր թուրը պատեանից դուրս քարշելով, դրեց բէկի ոտների մօտ, ասելով.

—Ահա քո խոնարհ ծառան դնում է իր թուրը քո ոտների մօտ, առաջարկելով իր ծառայութիւնը:—Գնանք, ես պատրաստ եմ. հայրենիքը կոչում է մեզ:

Բէկը գրկեց նրան և համբուրեց: Այնուհետև երկար ու երկար նրանք խօսում էին և խորհում այն բոլոր կարգադրութիւնների ու նախապատրաստութիւնների մասին, որ պէտք էր գործ դնել նախ քան Վրաստանը թողնելը:

(Կը շարունակուի)

Ս. Պետերբուրգից հեռագրում են «Русск. Курьеръ» լրագրին, որ Բարձրագոյն մանիֆէստը գրված է եղել Նաբոկովից։

—

«Порядокъ» հաղորդում է որ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ հրաժարեցրեց իրանց պաշտօններից պրիստավ Տեգլեվին, նրա օգնական Լերեպլանդին և ոստիկանութեան ծառայող Դմիտրիեվին, որոնք մարտի 1-ի եղեռնագործութենից առաջ ուղարկված են եղել հետազօտելու Կօբօզեվի պանրավաճառանոցը, բայց ոչինչ կասկածաւոր չը գտան այդ խանութի մէջ։ Քաղաքապետի օգնականը և քաղաքապետութեան գաղտնի բաժնի մեծաւորը իրանց կամքով հրաժարական տուին իրանց պաշտօնից։

—

«Голосъ» լսել է որ Կօբօզեվի կալանաւորելու լուրը սուտ է։ Ասում են որ Կօբօզեվի իսկական ազգանունը Օրլով է։

—

Մարտի 20-ին նշանակված է դատաստան Թագաւորասպանների վրա։ Դատարանը, որ բաղկացած կը լինի սէնատի առանձին բաժնից, սենատոր Ֆուկսի նախագահութեամբ և դասակարգերի երգուեալ ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, իր նիստերը կունենայ Ս. Պետերբուրգի նահանգական դատարանի մէջ։ Դասակարգերի ներկայացուցիչները սրանք են. Ս. Պետերբուրգի ազնուականութեան առաջնորդ Բօբրինսկի, Մոսկվայի քաղաքագլուխ Տրետիակօվ, գիւղական վիճակաւոր ստարշինա Կիլլէր, կանդիդատներ Սմօլէնսկի ազնուականութեան առաջնորդ Օբօլէնսկի, Սմօլէնսկի քաղաքագլուխ Ենգելգարտ։ Սենատորները որոնք Ֆուկսի նախագահութեամբ դատարան կը կազմեն, սրանք են. Օրլով, Պիսարեվ, Բիպպէն, Բէլօստօցկի և Սինիցին։ Կը մեղադրի սենատի առանձին բաժնի պրօկուրօրի պաշտօնակատար Մուրավիեվ։ Քարտուղար կը լինի սենատի գլխաւոր քարտուղար Փօպօվ։ Դատարանից նշանակված են հետեւեալ փաստաբանները. պ. Ունկօվսկի կը պաշտպանի Րիսակօվին, պ. Խարտուլարի կը պաշտպանի Միխայլովին, Գերկէ կը պաշտպանի Գէլֆման հրէուհուն, իսկ Ժելիաբօվ ինքն իրան կը պաշտպանի։ Վկաները 62 թւով են։ «Herold» լրագիրը լսել է որ մամուլի ներկայացուցիչներին թոյլ կը տրվի դահլիճի մուտքը։

—

Կենդանիների հովանաւորութեան ԹԻՖԼԻՍԻ ընկերութեան պ. պ. անդամները հրաւիրվում են մարտի 20-ին երեկոյեան $7^{1}/_{2}$ ժամին ներկայ գտնվել ընդհանուր ժողովի նիստին գիւղատնտեսական ընկերութեան տան մէջ, Բարեատինսկայա փողոցի վրա, Ալէքսանդրեան այգիի մէջ։ Կարող են ներկայ գտնվել և ցանկացողները։ Ի միջի այլ հարցերի պէտք է քննվեն հետեւեալները. 1) փոստային ձիաների դրութեան բարւոքումը, 2) ձիաների և այլ անասունների կանոնաւոր պայտելը, 3) անասունների մորթելը և սպանդանոցի պահելը, 4) հրատարակող մասնաժողովի անդամների ընտրութիւնը, 5) անդամների վարձատրութիւնը, 6) Էֆէնդի Ունսի Ջադէի դասախօսութեան ընթերցանութիւնը։

—

Բժշկապետ Գասպարեանցից ստացանք 50 ր. նուէր, որի կէսը, այն է 25 րուբլ նա նուիրում է յօգուտ Կ. Պօլսի Միացեալ ընկերութեան, իսկ միւս կէսը, նոյնպէս 25 րուբլ յօգուտ Թիւրքիայի հայ սովեալների։

—

ԵՐԵՒԱՆԻ քաղաքային բժիշկ պ. Լեւոն Տիգրանեանց, որ շուտով կը սկսէ հրատարակել իր «Առողջապահական Թերթը», խնդրում է իւրաքանչիւր հայ ուսանողական խմբերին ուղարկել իրանց գրադարանների հասցէն, որպէս զի նա կարողանայ վճարել իր բարոյական տուրքը ուսանող հայ երիտասարդներին, նուիրելով իւրաքանչիւր ուսանողական գրադարանին «Առողջապահական Թերթի» համարները։

—

«Русск. Вѣд.» լրագիրը լուր է հաղորդում, որ կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ թէ տկարութեան պատճառով և թէ այն պատճառով որ կայսրի մահը նրա վրա տխրեցուցիչ ներգործութիւն է ունեցել, կամենում է իր պաշտօնից հրաժարականը տալ, բայց, աւելացնում է լրագրի թղթակիրը, հազիւ թէ այդ հրաժարականը կընդունվի կայսրից, որովհետև դժուար է գտնել մի մարդ, որ փոխարինէր կոմս Լօրիս-Մէլիքօվին։ Բայց առժամանակ, աւելացնում է թերթը, կոմս Լօրիս-Մէլիքօվ և Միլիւտին, ամենամօտ անձինք են երիտասարդ Թագաւորի և բոլոր մինիստրներից նրանք ամենից յաճախ են լինում պալատում։

—

Ս. Պետերբուրգի իգական բարձրագոյն դպրոցի ուսանողուհիները մի պսակ դրեցին հանգուցեալ Թագաւորի դագաղի վրա։

—

«Руск. Курьеръ» հաղորդում է որ անցեալ տարի Շվէյցարիայի Բեռն քաղաքի համալսարանում չորս ռուս կանայք աւարտեցին բժշկականութեան ուսումը և ստացան բժշկութեան դոկտորի աստիճանը։ Սրանք են. Վարվարա Շչէրբաչեվա, Մարիա Եկօւլինա, Նադէժդա Ձիբէր և Մարիա Էրտէլ։

—

«St. Petersb. Herold» գերմանական լրագիրը հաղորդում է որ այս օրերս գտնվեցան Ս. Պետերբուրգում դինամիտի երկու մեծ պահեստներ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովի անդամ Տալանդիէ մարտի 15-ին յայտնեց նախընթաց նիստի պրօտօկօլի մասին, որ նա խօսք էր խնդրել, բայց ոչ նախագահը և ոչ ստենօգրաֆները այդ չէին լսել, որովհետև նրա պահանջը պրօտօկօլի մէջ արձանագրված չէ։ Այդ հանգամանքը, ասաց Տալանդիէ, առիթ տուեց ինձ նիստի վերջը խօսել և կանչել նախագահին, որ պատգամաւորների ժողովը առանց վիճաբանութիւնների մի վճիռ կայացրեց, որի դէմ ես բողոքեցի։ Բացի այդ ես ասացի, որ միապետական ոչ մի ժողով չէ փակել իր նիստը հանրապետութեանը պատահած դըժբաղդութեանը ցաւակցութիւն յայտնելու համար։ Ստենօգրաֆները չարձանագրեցին իմ ասածները, որովհետև նրանց կարծիքով նիստը փակված էր, բայց ինձ յայտնի է, որ նրանցից մէկը գրել է իմ ասածները և ես ասել եմ, որ կը կրկնեմ իմ առաջարկութիւնը պարլամենտական ամբիոնից, եթէ նա չի արձանագրվի պրօտօկօլի մէջ։ Ես չեմ թոյլ տայ, որ իմ բողոքը չը նկատվի։“ Նախագահ Գամբետտա նրան պատասխանեց հետևեալը։ „Ես հրամայեցի չարձանագրել պրօտօկօլի մէջ Տալանդիէի խօսքերը, որովհետև նրանք արտասանված էին նիստը փակելուց յետոյ։ Ես ինքս այդ ժամանակ սանդուղքներով իջնում էի։ Պարզ է ուրեմն, որ Տալանդիէի խօսքերը չէր կարելի արձանագրել։ Հարկաւոր եմ համարում աւելացնել, որ եթէ Տալանդիէ իր խօսքերը նիստի ժամանակ արտասանէր, ես կը գործադրէի պարլամենտական կանօնադրութիւնը, որովհետև նրա խօսքերը բողոք են ժողովի կայացրած վճռի դէմ։ Ինչ կը վերաբերի նրա բողոքին՝ ես կը յիշեցնեմ, որ կայսրութեան ժամանակ օրէնսդրական ժողովը Րուէրի առաջարկութեամբ փակեց իր նիստը, երբ նա յայտնեց Լինկօլնի մահուան լուրը“։

Լրագիրներին Փարիզից հաղորդում են հետևեալը։ Նօրբուռնս Վաննի շրջականերում Բրետանի մէջ օրինական կուսակցութիւնը մի ժողով կազմեց։ Այդ ժողովը հետաքրքիր է նրանով, որ նա կայացաւ Վաննի եպիսկոպոսի կամքի հակառակ։ Յայտնի է, որ պապական նուիրակը բանակցութիւններ է սկսել հանրապետական կառավարութեանը կաթօլիկ եկեղեցու հետ հաշտեցնելու համար։ Այդ գործը չափազանց անհանգստացնում է օրինականներին, որոնք կրօնը քաղաքական գործիք են համարում։ Օրինականները երկիւղ են կրում, որ հոգևորականները, ի նկատի ունենալով Հռոմի սկսած բանակցութիւնները, չը հրաժարվեն ազգել ընտրողների վրա յօգուտ օրինականների։ Այդպիսով օրինականները կը զրկվեն իրանց ընտրողներից։ Այդ պատճառով Վաննի ժողովը կազմվեցաւ կոմս Շամբօրի համաձայնութեամբ պապի վրա ճնշում գործելու և սկսած բանակցութիւնները դադարեցնելու համար։ Բայց պապական նուիրակին որոշ յանձնարարութիւններ են տուած և Վաննի մէջ արտասանած ճառերը աւելի էլ կը դրդեն պապին համաձայնութիւն կայացնել հանրապետութեան հետ, քան թէ կրօնական գործը Ֆրանսիայի մէջ կախված թողնել մի կուսակցութենից, որ կատարելապէս կորցրել է իր նշանակութիւնը։ Վարդապետներից, հոգևոր միաբանութիւններից և եպիսկոպոսներից չափազանց ճնշված սորբին հոգևորականութիւնը ցանկանում է, որ պապի և հանրապետութեան մէջ համաձայնութիւն կայանայ։ Եպիսկոպոսները առհասարակ չափազանց ընդդիմադրում են այդպիսի համաձայնութեանը և այդ պատճառով շատ հետաքրքիր է, որ Վաննի եպիսկոպոսը յարգեց հանրապետական կառավարութեանը, կտրեց իր կապերը օրինական կուսակցութեան հետ և հրամայեց իր ստորադրեալ հոգևորականներին չը մասնակցել այնպիսի ցոյցերին, որոնք ընդդէմ են հանրապետական կառավարութեանը։ Այդ փաստը ուշադրութեան արժանի է։

Վերջին ժամանակներում Գամբետտային հակառակ կուսակցութիւնները և լրագիրները լուրեր տարածեցին, որ նա պաշտպանում է պատգամաւորներին ընտրելու նոր ձևը, որպէս զի ինքը մի քանի նահանգներում պատգամաւոր ընտրվի։ Բացի այդ Գրեվիի և Գամբետտայի մէջ թշնամութիւն սերմանելու համար նոյն լրագիրները յայտնեցին, որ Գամբետտա կամենում է հանրապետութեան նախագահ ընտրվել։ Այդ լուրերը հերքելու համար Գամբետտա երկրորդ անգամ այցելեց Գրեվիին և յայտնեց, որ եթէ ընտրողական նոր ձևը ընդունվի, նա միայն մի նահանգին կառաջարկի իրան պատգամաւոր ընտրել։ Չը նայելով այս յայտնութեանը, հազիւ թէ Ֆրանսիական ազգային ժողովները ընդունեն ընտրողական նոր ձևը, որովհետև կառավարութեան անդամներն էլ այդ հարցի վերաբերութեամբ միմեանց հետ համաձայն չեն։ Շատ հաւանական է, որ մինչև պարլամենտական արձակուրդները մինիստրական փոփոխութիւններ կը լինեն։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Голосъ» լրագրին հաղորդում են, որ արևելեան Րումէլիայի կառավարիչ Ալէքօ-փաշա Բօգօրիդի թոյլտուութիւն է խնդրել Թիւրքաց Սուլթանից գնալ Ս. Պետերբուրգ, նոր կայսրին ողջունելու համար, բայց Աբդուլ-Համիդը չէ թոյլ տուել Ալէքօ-փաշային այդ ճանապարհորդութիւնը։

—Լրագիրները հաղորդում են որ Հռոմի պապը հրամայել է Լեհաստանի կաթօլիկ հոգևորականութեանը բոլոր կաթօլիկ եկեղեցիներում հոգեհանգիստներ կատարել հանգուցեալ Կայսրի յիշատակին և արգելել է կաթօլիկ կղերին մասնակցել որ և է քաղաքական ընկերութիւնների մէջ, յայտնելով որ հանգուցեալ Թագաւորը մեծ ազատութիւն է շնորհել կաթօլիկ եկեղեցուն։

—Միջազգային հեռագրական ընկերութիւնը հաղորդում է որ չորս Ֆրանսիական արմատական լրագիրները, որոնք իրանց թոյլ տուեցին յարձակվել հանգուցեալ Կայսրի յիշատակի վրա և գովել այն գործողութիւնը, որ համարվում է յանցանք, Ֆրանսիական կառավարութեան հրամանով դատի ենթարկվեցան։ Դատարանը ենթարկեց Սեգօնդիգնին, «Citoyen» լրագրի խմբագրին, վեց ամսվայ բանտարկութեան և 2000 ֆրանկ տուգանքի, նոյն լրագրի հրատարակչին երեք ամսվայ բանտարկութեան և նոյնպէս 2000 ֆրանկ տուգանքի, երկու միւս լրագիրների «Revolution sociale և «Juvenal»» թերթերի խմբագիրներին նոյնպէս վեց ամսվայ բանտարկութեան և 2000 ֆրանկ տուգանքի իւրաքանչիւրին, վերջապէս «Intrensigeant» լրագրի խմբագիր Րօշֆօրին և այդ թերթի հրատարակչին, իւրաքանչիւրին 1000 ֆրանկ տուգանքի։

—Անգլիական պարլամենտում շուտով կը ներկայացվի իրլանդական կալուածական նոր օրինագիծը։

—Փարիզի փողոցներում կպցրած են եղել վրդովեցուցիչ բովանդակութեան յայտարարութիւններ, որոնք դիմում էին ռուս նիհիլիստներին։

—Ռուսաց արտաքին գործերի մինիստրութեան շրջաբերականը շատ լաւ տպաւորութիւն գործեց եւրոպական բոլոր պետութիւնների մէջ, մանաւանդ Անգլիայում և Գերմանիայում։ Մանաւանդ այն տեղը լաւ տպաւորութիւն գործեց որտեղ ասված է թէ Ռուսաստանը իրան հեռու կը պահի պատերազմներից և կը նուիրի իրան երկրի ներքին բարեկարգութեան գործին։

— Լօնդօնից հեռագրում են որ Լէյտի նաւահանգիստում այս օրերս կալանաւորվեցաւ մի նաւ, որ բեռնաւորված էր 10,000 ճայթող ռումբերով։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 մարտի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագրի մէջ տպված է ներքին գործերի մինիստրի հետևեալ վճիռը. դադարեցնել „Молва“ և „С. Петер. Вѣд.“ լրագրների հրատարակութիւնը մի ամսով, որովհետև „Молва“ լրագիրը իր № 72-ի մէջ տպված առաջնորդող և № 73-ի մէջ տպված „За недѣлю“ (շաբաթական տեսութիւն) վերնագրով յօդուածներով, իսկ „С. Петерб. Вѣд.“ իր № 72 մէջ տպված ֆելիետօնով խախտեցին առանց ցենզուրայի հրատարակվող լրագիրներին մարտի 4-ին տուած հրահանգները։ Երէկ գերմանական Թագաժառանգը և աւստրիական դուքս Կարլ Լիւդվիգ ուղևորվեցին Ս. Պետերբուրգից։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 մարտի։ Բարձրագոյն հրամանով կարգադրված է փոստային և հեռագրական մինիստրութիւնը նոյնպէս և կրօնական գործերի և օտար դաւանութիւնների բաժինը նորից միացնել ներքին գործերի մինիստրութեան հետ։ Այսօր բոլոր պատգամաւորութիւնները ընդունվեցան Թագաւոր կայսրից։ Լեհական պատգամաւորութեանը հրամայված է մի քանի օր մնալ։ Այսօր ուղևորվեցին բուլգարական իշխանը արտասահման և Մեծ Իշխան Նիկօլայ Միխայլովիչ՝ Թիֆլիս։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 մարտի։ Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր., երկրորդ 93 ր., երրորդ 93 ր. 50 կ., չորրորդ 93 ր., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ր. 25 կ., երկրորդ 216 ր. 25 կ., արևելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 12 կ., երկրորդ 92 ր. 25 կ., երրորդ 92 ր. 12 կ., ոսկի 7 ր. 94 կ.։ Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ 24,25 պէնս, Ամստերդամի վրա 125,37 պէնս, ռուսաց 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 210 մարկ 25 պֆ., Փարիզի վրա արժէ 261 ֆրանկ 12 սանտիմ։ Բօրսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դուրս եկաւ մամուլի տակից և վաճառվում է „Կենտրոնական“ և պ. Զ. Գրիգորեանցի „Կովկասեան“ գրավաճառանոցներում „Մասեաց, Փիլիկեան և բարոյական ենթադրութեան մասին“ հեղ. Ջոն Ստիւարտ Բլեկկի. Թարգմ. Գրիգոր Շահբուդաղեանց. գինն է 60 կոպէկ։ Օտարաքաղաքցիք կարող են ուղղակի թարգմանչին դիմել այս հասցէով. Въ Тифлисъ, Учителю Армянской Духовной Семинаріи Нерсисянъ, Григорію Шахъ-Будагянцу.

Տպագրութեան համար բոլորովին պատրաստ է թարգմանչի հեռեւեալ աշխատութիւնը. „Մայրական Դաստիարակութիւնը, բնութեան օրինաց վերայ հիմնուած“. հեղ. Փ. Բոմբոսսոնի։

Վ. Երևանցեանց։ ՄԱԿ-ՄԱՍ-ՏԵՐ, մաքրելը ամբողջովին և երկար ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏ-ՑՈՎ ուղարկած 2 ր. 49 կոպ․ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ։

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻԻՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը փոքրն գլխայ․ գին, ՏՈՒԱԼԷՏ ՍԱՊՈՆ և հոտաւէտ ջուր և այլն 35—100

Въ Редакціи газеты «МШАКЪ» Продается „ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ.“ Д. Григорія АРЦРУНИ. Брошюра напечатана въ Москвѣ. Цѣна 25 коп.

144 Արծրունու գալերէա 144 ամենաէժան գներով մեծիկ և հայերէնի

Ձր նոյնով մաքսերի ավելանալուն ապրանքները առաջվայ գներով կը ծախվեն. ԿՈՆԳՕ-ԹԷՅ 1 ր. 5 կ. և 1 ր. 10 կոպ., շատ լաւ ՄՈՆԻՆԳ 1 ր. 20 կ. և 1 ր. 40 կ., հիանալի ԿԱՅՍՈՒՌ 1 ր. 60 կ. և 1 ր. 80 կ. և ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԹԷՅ 2 ր. առանց թղթի. Անգլիական բէզվոփիներ 4 ր.—40 ր. և հրացաններ 20 ր.—200ր. Անգլիական խանութի մէջ. Գործակալութեան ԲԱՐՆՍԻՒԻ ԹԱՄԲՈՒՐԸ, Ջոնսոնի ԿՈԼՊԷՔՆԵՐԸ, Ֆարերի ԳՐԻՉՆԵՐԸ և էլեկտրակ կախարդական ծխելու համար, որոնք վարելի հանգիստ ժամանակ ամէն մեղավ տաքանում, ՀՈՍԱՒԷՏ ԹԷՅԻ ՓՈՒՆՏԸ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԹԷՅԱՄԱՆՈՎ 1 ր. 65 կ. և ամենալաւը 2 ր. 30 կ.։ Սամաւարխառների օգտաւէտ է մեծ քանակութեամբ ապրանքներ առնել Անգլիական խանութի մէջ։ Ամբողջ հասուստ 15 ր., կոնֆեկտներ հազար գէմ 60 կ. փունտը։ 44—100

ԵՐԿՈՒ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ ՄԱՌԱՆ-ՆԵՐՈՎ ՎԱՐՁՈՎ ԵՆ տրվում. 1881 թ. մայիս 1ից Աստանաւուլայա (Պոլտաւ-փայա) փողոցի վրա սեմինարիայի դիմաց Ն. Ե. ՁՈՒԲԱԼՈՎԻ տունը, № 6. Պայմանների մասին կարելի է տեղեկանալ նոյն տեղը „Բոսֆորյա“ ընկերութեան գրասենեակի մէջ, կամավարչի մօտ։ 3—4

Մամուլի տակից դուրս եկաւ և վաճառվում է Թիֆլիսի հայ գրավաճառներից. պ. Կոսոանեանցի „Կրթական բարերի ԽՈՆԱՐՀՈՒԹԻՒՆ մի աղքատ հայի, Գարեդնական և գիտական ուսումնասիրութեան համար“։ Գինը հատով 25 կոպ., զաւեսնով 20 կ.։

Այս գրքոյկը պարունակում է իր մէջ բայերի մի պարզ նախագիծը, յանգերը, օրինակները և խոնարհման ամեն ալիքսանները շատ հեշտացնում է աշակերտաց դրուած բայերի ուսումը ի նկատի ունենալով գործի օգտակարութիւնը և գին թեթևութիւնը համարձակ կարելի է խորհուրդ տալ գրքում ուսանող աշակերտաց հօրը բերելու յիշեալ երկասիրութիւնը։

Նոյն հեղինակի „Հիւսուածք հայ պատմութեան“, 3 հատոր (3 ր.) և „Նայոց հեթանոսական կրօնը (30 կ.) կարելի է նոյնպէս Թիֆլիսի գրավաճառներից կամ ուղղակի հեղինակից ստանալ։

Սոփիան ԵՐԱՄԵԱՆՑ ունի պատիւ յայտնելու որ նա ընդունում է ՎԻԷՆՆԱՅՈՒՄ կատարելու ամեն տեսակ առևտրական և այլ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Հասցէն. ВѢНА (Австрія) St. Jeramjanz, Hôtel Schröder. WIEN, II.

Դուրս եկաւ մամուլի տակից և ծախվում է „Կենտրոնական“ ու „Կովկասեան“ գրավաճառանոցներում ՄՈԼԻԵՐԻ „ՏՂԱՄԱՐԴԿԱՆՑ ԽՐԱՏ“, ՀԵՂԻՆԱԿԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ։ Գինն է 30 կ.։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ ծախվում են հազի դէմ ԿՈՆՖԵԿՏՆԵՐ 40 կ. փունտը, խնձորի գինի ջերմի դէմ 1 ր. 50 կ. շիշը, պարսկական ՇԵՐԲԵՏ, ցիտրոն մագնեզիայի ծարաւի դէմ 70 կ., ամենալաւ ԿՈՆԵԱԿ 2 ր., հին ՊՈՐՏ-ՎԷՅՆ ԵՒ խերես 1 ր. 40 կ., ՄԵՂՐԱՄՕՄ և չոր ՍԱՊՈՆ և այլն։ 5—15

ՎԱՍԻԼԻ ՆԱՍԻԲՈՎ, որ ունի ԱՐՏԸ և ԽՈՏԸ հնձելու մեքենաներ, կամենում է պատուէրներ ստանալ։ Նոյնպէս ընդունում է ցանկացողներին իր հետ ընկերանալ։ Միջնի փողոց, սեփական տուն № 11. 4—5

ՍԵՐՄԵՐ պարտիզի բոյսերի և ԾԱՂԻԿՆԵՐԻ բոլորովին ԹԱՐՄ ստացված են կովկասեան գիւղատնտեսական ընկերութեան գործակատարի խանութի մէջ։ Գոլովինսկայա փողոց № 11. ԼԱՐՇԷԻ խանութ։ Սերմերի ցուցակները ձրի են տրվում։ 8—10

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐԻ, մատուցարանների, կողպէքների, գրիչների, թղթի, հրացանների, ատրճանակների, բաժակների, ցիտրատ-մագնեզիայի, կոնֆէկտների, մուրաբայի և այլն ծախվում են Անգլիական մագազինում։

Նոյն տեղը ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ պալտոներ 12 րուբլուց, բրիւկներ 4 րուբլուց, տրիկօ արշինը 70 կոպէկից, տաբլկաներ 12 րուբլուց հատը, կեախտինեան թէյ զարնանը հաւաքած ուղղակի պլանտատորներից 1 ր. 10 կոպէկից մինչև (ամենալաւը) փունտը 2 րուբլի առանց թղթի, մակինտօշներ 8 րուբլուց, և մուրաբայի մէկ վազոնը 85 կոպէկով։ 12—12

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ գործարանական գներով ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ գալերէյում։ Նոյն տեղը ծախվում են անգլիական ֆիլտրաներ, մանանեխ, օսպայ (կրախմալ), կակաօ, շօկոլադ, բաժակներ և դէմքը գեղեցկացնելու համար ծրծմբէ, կաթնի, նուշի և գլիցերինի իւղ։ Հրացաններ նոր ձևի։ 5—12

Մամուլի տակից դուրս եկան և վաճառվում են Կենտրոնական գրավաճառանոցում հետևեալ գրքերը. Հինգերի բանալի և գրասէր հաշուելու խնդիրներ, ծխական դպրոցների համար փոխադրեց Ս. Մանդինեան 1-ն և 2-րդ տարի. Թիֆլիս 1881 գ. 40 կ.

Դրաբար բայերի խոնարհումը մի աղիւսակի մէջ. Գործնական և գիտական ուսումնասիրութեան համար, օրինակներով, գ. 25 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են հետևեալ գրքերը.

Սիրաք և Սամուէլ. Բարի հօր կրթական զրոյցներ, Գրեց երիտեան Հայրիկ։ Կ. Պոլիս գ. 1 ր. 25 կ.

Լ. Չէխտրֆիլդի խրատ առ որդին իւր. Վենետիկ գ. 75 կ.

Թորոս Աղբար Հայաստանի ճամբորդ Գ. Վ. Սրուանձտեանց Կ. Պոլիս գ. 1 ր. 25 կ.

Թուղթ Մտերիմ Աղաքեղեանց. Հայոց աշխարհին, ազգի և եկեղեցու պատմութեան մասին առ պատուաւոր ազգայինս ՏՏ. Եր. Կ. Պոլիս գ. 2 ր. 25 կ.

Պարթեւներ, Աշխարհիկ Քերթուածներ 3 հատոր, Կ. Պոլիս գ. 3 ր. 5 կ.

Մանանայ, փոքրոկեաց և ի յոյս եւան Գ. Վ. Սրուանձտեանց Կ. Պոլիս գ. 1 ր. 75 կ.

Տարերք ժամանակագրութեան ընդարձակ Ի. Հ. Աւեր. Կ. Գույումճեան 5 հ. Կ. Պոլիս գ. 3 ր. 50 կ.

Խորհրդական ծիրք ի վիպասանութիւն Ֆօմէր օր. Գալիացայ, Վենետիկ գ. 1 ր.

Լծակից կենդրոնակ յօրինեց Հ. Ց. Վ. Խաչիկեանց, Վենետիկ գ. 1 ր.

Մխիթարեանց, փառք Հայկական Ս. Գ. Բ. գ. 1 ր. 30 կ.

Մոլորակ Հայաստանի. նոր երգարան Թիֆլիս գ. 50 կ.

Բառարան ի ռուսաց լեզուէ ի հայ. աշխ. Գ. Երեքփոխեանց Թիֆլիս գ. 4 ր.

Օտարաքաղաքացիք ծանուցարկքի ծախքի են վճարում իւրաքանչիւր. Հասար 10 կ. պատուէրները և գրկելի են այս հասցէով „Въ Тифлисъ, въ Центральную Книжную торговлю“.

ԱՆԻԾԵԱԼԵԱՆ ԱՏԱՄԻ ԲԺՇԿԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ ԲԺԻՇԿ Լ. Ի. ԻՊԵԼՀԷՅՄԻ թոյլ են տուած Մոսկվայի ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՓԱԿՈՒԼՏԵՏԻՑ։ Այդ միջոցները մեծ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԵՆ գտել և առաջարկվում են իբրև ԱՄԵՆԱԼԱՒ առողջապահական ՄԻՋՈՑՆԵՐ բերանի և ատամների համար։ Կարելի է ԱՏԱՄՆԵՐԸ պահպանել ՓՏՃԵԼՈՒՑ, սառեցնում են ԼՕՐՁՈՒՆՔԻ ԲԱՐԸ և վատ ՀՈՏԻ առաջն են առնում։

Ատամնաբոյժ բժիշկ Լ. Ի. Իպելհէյմի ԳԼԽԱՒՈՐ ՊԱՀԵՍՏԸ գտնվում է ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ, ԿՈՒԶՆԵՑԿԻ ԿԱՄՈՒՐՋ, ՍՕԿՕԼՕՎԻ տանը։

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ կարելի է գտնել Ա. Մ. ՑՈՒՐԻՆՕՎԻ ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ և անդրկովկասեան գլխաւոր ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ։

Ծախողների ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԶԻՋՈՒՄՆ ԿԸ ԼԻՆԻ։ 23—30 (11)

ԻՆՉ Է ՊԱՏՃԱՌԸ ՈՐ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱԳԱԶԻՆԸ ծախում է այժմ այնքան մեծ քանակութեամբ թէյ և այլ ապրանքներ։ Որովհետև այդ մագազինը ստանում է թէյ ուղղակի պլանտատօրներից, առնում է բոլոր ապրանքները ուղղակի գործարաններից և բաւականանում է փոքր շահով։ Այդտեղ կայ սովորաբար 50,000 փունտ թէյ առաջին տեսակի, կակաօ և շօկոլադ-ֆրայ, մուրաբա և կոնֆէկտներ 25°/₀ աւելի էժան, քան թէ ամեն տեղ, անկողիններ, հրացաններ, րէվօլվէրներ, կողպէքներ, մատուցարաններ, ամաններ, դանակներ, գդալներ, թէյամաններ, բաժակներ, թասեր, գուլպաներ կանանց և տղամարդկանց, թաշկինակներ, մակինտօշներ, կալենկօր, թուղթ, մատիտներ, տետրակներ, գրիչներ ամեն ձևաքի համար և այլն, 20 մինչև 40°/₀ աւելի էժան քան թէ ուրիշ տեղ։ Արծրունու գալերէում։ 100—67